

Materiały do konsultacji z języka polskiego

24.10. – 6.11.2020

Dzień dobry,

Oto materiały do pozostałych konsultacji.

1. „Granica” Zofii Nałkowskiej jako przykład powieści psychologicznej.
2. Mityzacja rzeczywistości w opowiadaniach Brunona Schulza.
3. Groteska i parodia w „Ferdydurke” Witolda Gombrowicza.
4. Katastrofizm w poezji Józefa Czechowicza. Zagrożenia i niepokoje twórców XX wieku.

Ad 1. „Granica” Zofii Nałkowskiej jako przykład powieści psychologicznej.

Powieść stała się najbardziej znaczącym gatunkiem literatury XX wieku. Dzieła nawiązywały do nowych kierunków europejskiej filozofii, ukazywały zmieniającą się sytuację historyczną, prezentowały osobowość bohaterów, ich życie wewnętrzne. Wielkie powieści podejmowały pytania dotyczące egzystencji człowieka, jego relacji ze światem.

Powieści XX wieku przedstawiały świat wewnętrzny człowieka, sięgały do jego emocji, podświadomości i kompleksów. Dlatego zostały określone mianem powieści psychologicznej. Na rozwój tego gatunku miała wpływ teoria psychoanalizy.

- Ważne powieści psychologiczne:
Marcel Proust *W poszukiwaniu straconego czasu*
James Joyce *Ulisses*
Jarosław Iwaszkiewicz *Panny z Wilka*
Maria Kuncewiczowa *Cudzoziemka*
Zofia Nałkowska *Granica (1935)*
- Obejrzyj vloga: <https://www.youtube.com/watch?v=heNbU8XkDMA>
Zastanów się czy, wiesz:
 - dlaczego autorka zastosowała inwersję czasową?
 - czy potrafisz wyjaśnić tytuł powieści, jej symboliczne znaczenie?
 - czy potrafisz scharakteryzować bohaterów? (Zenona Ziembiewicz, jego rodziców, Justynę Bogutówną i jej matkę, Elżbietę Biecką), relacje, w które wchodzi, ich problemy, kompleksy, życiowe wybory?
 - czy wiesz, jak oceniać bohaterów? Z jakich perspektyw są prezentowani? Jaką prawdę o człowieku odnajdujesz w powieści?

Zadanie 1

Człowiek jest schematem czy wyjątkiem? Odpowiedz na pytanie po wysłuchaniu vloga. Twoja wypowiedź powinna liczyć ok. 100 słów.

Ad. 2 Mityzacja rzeczywistości w opowiadaniach Brunona Schulza.

Oryginalność stała się miarą twórczości Brunona Schulza, który zaciera granicę między realnością a fantazją. Jego utwory zawierają elementy autobiograficzne. Narrator, a zarazem bohater, ma cech autora, ale przedstawione wydarzenia poddane zostały działaniu mitologizującej wyobraźni. W dziwnym świecie Schulza istnieją obok siebie piękno i brzydota, doskonałość i tandeta. Czas płynie inaczej, przestrzeń może być labiryntem, w której błądzi bohater. Najwspanialszym czasem jest dzieciństwo – *genialna epoka*.

Przeczytaj opowiadanie *Nawiedzenie*: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/sklepy-cynamonowe-nawiedzenie.html>

Zadanie 2

W podanym fragmencie *Nawiedzenia* wskaż 4. środki stylistyczne, nazwij je i określ ich funkcje.

Czuł, nie patrząc, że przestrzeń obrasta go pulsującą gęstwiną tapet, pełną szeptów, syków i seplenień. Słyszał, nie patrząc, tę znową pełną porozumiewawczych mrugnięć perskich oczu, rozwijających się wśród kwiatów małżowin usznych, które słuchały, i ciemnych ust, które się uśmiechały. Wówczas pogrzązał się pozornie jeszcze bardziej w pracę, liczył i sumował, bojąc się zdradzić ten gniew, który w nim wzbierał, i walcząc z pokusą, żeby z nagłym krzykiem nie rzucić się na oślep za siebie i nie pochwycić pełnych garści tych kędzierzawych arabesek, tych pęków oczu i uszu, które noc wyroiła ze siebie i które rosły i zwielokrotniały się, wymajacząc coraz nowe pędy i odnogi z macierzystego pępka ciemności. I uspokajał się dopiero, gdy z odpływem nocy tapety więdły, zwijały się, gubiły liście i kwiaty i przeredzały się jesienią, przepuszczając dalekie świtanie.

Ad 3. Groteska i parodia w „Ferdydurke” Witolda Gombrowicza.

Uwaga – obowiązuje lektura całości

Groteskę i parodię wybrał Gombrowicz, aby ukazać dystans wobec wiedzy o ludzkiej naturze. W powieści *Ferdydurke* trzydziestoletniego bohatera uczynił ponownie uczniem, którego do szkoły prowadzi profesor Pimko. W przedstawionym tu systemie każdy pełni określoną rolę. Dlatego trzydziestoletni Józio nie buntuje się przeciw narzuconej formie, tym bardziej, że sam nie wie, kim jest.

Początkowo pisarz ostrze krytyki wymierzył w szkołę. Gombrowicz przedstawił system edukacji, w którym ważny jest jedynie odtwórczy charakter wiedzy, a nauczycielom nie zależy na tym, żeby uczniowie myśleli i wyrażali swoje zdanie. Pedagodzy pragną, aby ich wychowankowie powtarzali to, co usłyszą na lekcjach.

W drugiej części powieści Józio trafia na stancję do Młodziaków, reprezentujących nowoczesność w jej optymistycznym i progresywnym wydaniu. Młodziakowie za wszelką cenę chcą być nowocześni. Zgodnie z ideologią postępu miało nastąpić zerwanie ze wszystkimi przymusami i przesądami. Tymczasem nowoczesność przyniosła nowe przymusy i nowe przesady. Zamiast oczekiwanej swobody i bezpretensjonalności – terror i drobnomieszczańska pretensjonalność. Na przykładzie domu Młodziaków Gombrowicz przenikliwie eksponuje reguły ładu, jaki chciała stworzyć nowoczesność. Mieszkanie Młodziaków jest higieniczne, estetyczne, funkcjonalne – i taka miała być nowoczesna rzeczywistość. Miała wyeliminować wszystko to, co jest zakłóceniem porządku, czyli chaos, przypadek czy nieczystość.

Trzecim środowiskiem, sportretowanym przez autora *Ferdydurke*, jest środowisko szlacheckie, w którym tradycja i hierarchia utrwalają strukturę społeczną. Wydarzenia rozgrywają się w dworcu Hurleckich, żywcem przeniesionym z XIX wieku, z całym dobrodziejstwem inwentarza: feudalnymi regułami i nierównością społeczną.

Obraz rzeczywistości społeczno-kulturowej przedstawiony w *Ferdydurke* jest zatem mocno krytyczny. To rzeczywistość przymusów i rywalizacji, przemocy realnej i symbolicznej. Warto podkreślić, że twórczość Gombrowicza łączy nie tylko krytykę współczesnej kultury, lecz także swoistą koncepcję człowieka, jego wzajemnych relacji w społeczeństwie. Dlatego

też znakiem firmowym pisarza staje się kategoria „Formy”, która określa wszystko w człowieku zarówno to, co zewnętrzne: wygląd, zachowania, gesty, zwyczaje, jak i to, co wewnętrzne: nawet najbardziej intymne myśli i doświadczenia. Zdaniem pisarza Forma z jednej strony ogranicza jednostkę, z drugiej zaś jest niezbędna człowiekowi do rozpoznania jego roli w świecie. Narzędziem wytwarzającym i naśladowującym Formę jest język. Gombrowicz na tym nie poprzestaje i w każdej części swojej powieści doprowadza do ruiny instytucje kultury. Taka jest najważniejsza taktyka pisarza. Polega na przedstawianiu tego, co naturalne i oczywiste jako czegoś nienaturalnego i nieoczywistego, jako Formy.

Józio wymyśla chytre taktyki przewyciężające opresywną władzę Formy: przechwytywanie języka, rozpoznawanie wewnętrznych sprzeczności oficjalnego dyskursu, przywracanie tego, co wyparte.

Obejrzyj vloga: <https://www.youtube.com/watch?v=S3iqU4dBnYc>

Zadanie 3

Wymień i wyjaśnij słowa-klucze istotne dla treści *Ferdydurke*.

Ad 4. Katastrofizm w poezji Józefa Czechowicza. Zagrożenia i niepokoje twórców XX wieku.

1. Katastrofizm.

Niepokój i poczucie zagrożenia wpisują się w poezję lat trzydziestych XX wieku. W poezji odnajdujemy wizje pesymistyczne, które ujawniają się razem z pokoleniem twórców nazywanych „druga awangarda” i reprezentowanych przez Czesława Miłosza i Józefa Czechowicza. Poeci są przekonani o kryzysie wartości i upadku kultury europejskiej.

2. Poezja Józefa Czechowicza (1903 – 1939)

Czechowicz urodził się, tworzył i zmarł w Lublinie. O jego tragicznej śmierci (zginął 9 września około godz. 9.00, podczas bombardowania Lublina) przypomina pomnik stojący na placu Czechowicza. Do poety przyległa etykieta twórcy nostalgicznego oraz katastroficznego, tymczasem to również przywódca lubelskiej awangardy i cyganerii. Twórca *Poematu o mieście Lublinie* to poeta nowoczesny, którego twórczość silnie oddziaływała na następne pokolenia. Dotąd nieznana była jego twórczość dramatyczna, dziennikarska, translatorska, fotograficzna i pedagogiczna. Zapomniano również o Czechowiczu-regionaliście. Przede wszystkim jednak ten niedoceniony mistyfikador, geniusz oraz wizjoner o intrygującym życiorysie miał – pomimo przedwczesnej śmierci – niezwykle bogaty dorobek literacki.

3. *Józef Czechowicz żal*

głowę która siwieje a świeci jak świecznik
kiedy srebrne pasemka wiatrów przefruwają
niosę po dnach uliczek
jaskółki nadrzeczne
świergocą to mało idźże

tak chodzić tak oglądać sceny sny festyny
roztrzaskane szybki synagog
płomień połykający grube statków liny
płomień miłości
nagość

tak wysłuchiwać ryku głodnych ludów
a to jest inny głos niż ludzi głodnych płacz
zniża się wieczór świata tego
nozdrza wietrzą czerwony udój
z potopu gorącego
zapytamy się wzajem ktoś zacz

rozmnożony cudownie na wszystkich nas
będę strzelał do siebie i marł wielokrotnie
ja gdym z pługiem do bruzdy przywarł
ja przy foliach jurysta
zakrztuszony wołaniem gaz
ja śpiąca pośród jaskrów
i dziecko w żywej pochodni
i bombą trafiony w stallach
i powieszony podpalacz
ja czarny krzyżek na listach

o żniwa żniwa huku i blasków
czy zdąży kręta rzeka z braterskiej krwi odrdzawieć
nim się kolumny stolic znów podźwigną nade mną
naleci wtedy jaskótek zamieć
świśnie u głowy skrzydło poprzez ptasią ciemność
idźże idź dalej

Wiersz ukazał się po raz pierwszy w 1938 roku.
W wydaniu książkowym opublikowany został w zbiorze *nuta człowieka* (1939).

Zadanie 4

Uzasadnij tezę, że wiersz jest zapowiedzią nadchodzącej katastrofy.